

Il-“Għanja tal-Għarusa tal-Mosta”

b’xi zieda

Wahda mill-eqdem għanjiet li għandha Malta hija dik li tfakkar fil-grajja tal-“Għarusa tal-Mosta”. Din l-għanja sabiha taż-żmenijiet l-imghoddija dari kienet magħrufa bosta, imma illum mhux la kemm issib min għadu jafha. B’xorti tajba, qabel ma ntilfet għal kollox, sabet min itawwliha daqsxejn f’ajjitha bil-kitba. Lewwel ma dehret kelma b’kelma kien fl-“Archivio Glottologico Italiano” (*) mill-Professur Luigi Bonelli li kien semagħha hawn Malta, aktarx minn għand Preca. Fl-1904 imbagħad, wara l-mewt ta’ Annibale Preca, is-Sur Fons M. Galea, hareġ il-ktieb ta’ Preca “Malta Cananea” li fih reġ-ghiet dehret l-“Għanja tal-Għarusa tal-Mosta” (paġ. 171-175). Bhal ma jgħid Preca nnifsu, huwa kien ha l-għanja mill-manuskritt li kien tah f’abibu Dun Pawl Chetcuti mill-Mosta, u dan kien ha l-għanja minn fomm zitu xiha. Billi mill-“Malta Cananea” ma kienux harġu lilief elf kopja u għalhekk illum mhux la kemm tiltaqa’ miegħu, tħajjart kieku nerga’ ngib din il-Għanja Maltija, biz-żjieda ta’ zewġ strofi li ma jidhrux f’dik li tana Preca. u li jiena smajt minn għand ommi li kienet tgħallmitha minn għand nannitha, minn Hal Għargħur. Għal dik li hi punteggjatura u tifsir aħjar wieħed iġib dak li kiteb Preca, li nizzel kollox kif lilu gie mfisser, jew kif kienu jfissruh in-nies fi żmien meta l-għanja kienet għadha f’haġja f’halq il-poplu.

“IL-GĦARUSA TAL-MOSTA”

Argument. Ma għandna l-ebda taġħrif fuq din il-grajja storika. It-tradizzjoni li tinsab f’din il-għanja tgħid biss li nsterqet għarusa friska, mill-Mosta, nhar it-tieg, mit-Torok, f’wahda mill-habtiet taġħhom ta’ sikwit, u mehuda lsira fil-Barbarija. Iz-żmien jista’ jkun f’nofs is-Seklu XV; imma xejn m’hu magħruf sewwa. Ighidu li s-serqa saret għall-habta ta’ Mejju, għax il-bejgiegħa tal-frott il-aqqgħu dan il-fatt mal-lewż frisk: “Tal-Għarusa tal-Mosta l-lewż?” Din hija l-għanja:—

(*) Ara A. Cremona “Is the Maid of Musta a Myth?” paġ. 4
—1934.

Għaliha l-Għarusa tal-Mosta
X'sebħilha nhar ta' Tnejn!
Ġew it-Torok u ħaduha,
U ħsiebhom ma kellha xejn.

Meta ġew il-ħaljin Torok,
Beda jidden is-serduq
Il-ħaddara kienet isfel,
Wil-Għarus fil-għorfa fuq.

Ħaduha u marru biha
Dawwruhawiċċha lejn il-Lvant
Nezzgħuha kisjet Malta,
U xeddewiha t-turbant.

(*Varjanti*)

Ħaduha u sejin biha
U qegħduha fuq il-poppa;
Nezzgħuha kisjet Malta,
U xeddewiha l-ħalja ġobba

Għaliha l-Għarusa tal-Mosta,
X'sebħilha nhar ta' Tnejn!
Qalbha ttaqtaq minn ġewwa,
Kif għaddietu dak il-lejl.

Qabduha u ħaduha,
Irrigalawha lill-Baxar,
Huma lkoll ferħu biha,
Daru magħha kbar u zġħar.

"Hu il-mant u omxot dlielek,
Hu l-muffieħ, ixrob u kul,"
—"Jiena ikel le ma niekol,
Qabel raħli, il-Mosta, mmur.

Dlieli le ma nomxothom,
Qabel immur raħli, il-Mosta,
Tomxothomli l-ħanina ommi,
U tidforhomli z-zija Kozza."

"Għarusa, la ssewwidx qalbek,
Nagħmluk sultana ta' Ġirba."
—"X'jiswieli li nkun sultana,
La wqajt f'idejn l-Ibirba?"

(*Varjanti*)

"Għarusa, la ssewwidx qalbek,
Nagħmluk sultana ta' l-ibliet."
—"X'jiswieli li nkun sultana,
La wqajt f'idejn l-iklieb?"

"Ja Sidti, la ddejjaqx qalbek;
Hawn il-ħwejjeġ ilbes u zzejjen"
—"Nilbes?—Nazza għal wiċċek
Jien ilsira kelli nsir għal dejjem!"

(*Varjanti*) *

"Ilbes, binti, ilbes,
Hemm is-senduq, ilbes u zzej-
jen."

"Nilbes?—Għobra għala wiċċi
Waqajt ilsira għala dejjem!"

"Orqod, binti, orqod,
Hemm is-sodda, irpoza, strieh!"
—"Nirpoza?—Għobra għala

wiċċi,
Waqajt ilsira għand il-klieb!"*

(*) Dawn iż-żewġ strofi smajthom jiena u niżżilthom biex ingib l-għanja sħiħa. Il-kelmiet, li jinsabu fihom it-tnejn, "għobra għala wiċċi" fisseruhomli hekk "X'miżerja waqajt fiha jien." Tajjeb wieħed ikun jaf li f'lok il-kelma "għobra" Preca jgħib "Nazza" imma mbagħad huwa nnifsu jgħid li ma jafx fiż-żgur jekk kenitx din il-kelma tal-manuskritt li minnu ħa l-għanja, għax ma setgħax jagħrafha. Kif niżżilha Preca, il-vers jiehu tifsira ta' saħta. bħal meta ngħidu "jizzi għalik" Kif smajtha jien, bit-tifsira li tawni, il-vers inissel fina aktarx mogħdrija (għall-għarusa) milli saħta, u mibegħda (għal min qed iġħidilha l-kliem.)

—“Morru għidu 'l ommi l-ħa-
nina,
Li l-fidwa tiegħi hi seba' mija.”
— (“Aħjar seba' mija fis-senduq
Inkella binti mifdija.”)

—“Morru għidu liz-zija Kozzi
Li l-fidwa tiegħi hi seba' mija”
— (“Aħjar seba' mija fis-senduq
Inkella binti oħti mifdija.”)

—“Morru għidu 'l Għarus tiegħi,
Li l-fidwa tiegħi hi seba' mija”
(“Inbiegħi il-għalqa 'l flienja,
Imbasta għarusti mifdija”)